

Fundacja
Aleksandra Kwaśniewskiego
AMICUS EUROPAE

**Biuletyn OPINIE FAE
nr 3/2012**

Marcin TOBOŁA

Iran i Syria na krawędzi ?

Iran i Syria na krawędzi ?

Biuletyn OPINIE FAE nr 3/2012

Marcin Toboła

Wraz z nowymi sankcjami ekonomicznymi, które na Iran nałożyły państwa członkowskie Unii Europejskiej, a także Kongres Stanów Zjednoczonych oraz z rosnącą presją międzynarodową wywieraną na rząd Baszara Al-Asada, ci dwaj bliskowschodni sojusznicy mają coraz mniejsze pole manewru. Czy zatem pozamilitarne środki nacisku na te państwa spowodują zwrot w ich polityce, polegający de facto na podporządkowaniu się Zachodowi?

Najsrozsze w historii sankcje

W poniedziałek 23 stycznia br. ministrowie spraw zagranicznych państw UE zawarli porozumienie dotyczące nałożenia embarga na import irańskich węglowodorów oraz zamrożenia aktywów i blokady transakcji finansowych Irańskiego Banku Centralnego. Ustalenia przewidują zakaz zawierania przez europejskie podmioty nowych umów na dostawę irańskiej ropy, gazu i produktów petrochemicznych, podczas gdy obowiązujące kontrakty pozostają skuteczne aż do lipca br. To swego rodzaju *vacatio legis* podyktowane jest przede wszystkim „troską” o pozostające w kryzysie finansów publicznych kraje południowej Europy, zwłaszcza Grecję i Włochy a także Hiszpanię, które są jednocześnie największymi odbiorcami irańskich surowców spośród wszystkich 27 państw UE. Państwa członkowskie kupują dziennie ok. 450 tys. baryłek irańskiej ropy, co stanowi jednak nie 20 proc. produkcji tego państwa – jak podały różne serwisy internetowe np. Money.pl¹ - lecz w przybliżeniu 20 proc. eksportu tego surowca.² Nie zmienia to jednak stanu rzeczy polegającego na tym, że nowe sankcje stanowią dość poważny cios dla gospodarki Islamskiej Republiki Iranu. Wartość eksportu samej ropy do Unii Europejskiej wynosi ok. 16 mld dolarów, co stanowi ok. 5% PKB Iranu.

Najpoważniejsze od dekad sankcje nałożone na to bliskowschodnie państwo to nie tylko embargo na ropę. Deklaracja szefów resortów przewiduje zamrożenie aktywów Irańskiego Banku Centralnego oraz instytucji finansowych współpracujących z nim na terenie UE. Zakaz dotyczy także przeprowadzania transakcji sprzedaży złota, diamentów i innych

1 <http://www.money.pl/gospodarka/wiadomosci/artukul/unia;wprowadza;sankcje;wobec;iranu,69,0,1012037.html>

2 <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ir.html>

Iran i Syria na krawędzi ?

Biuletyn OPINIE FAE nr 3/2012

Marcin Toboła

metali szlachetnych na rzecz podmiotów irańskich. Wszystko to bardzo utrudnia działanie irańskich finansów, biorąc pod uwagę, że już wcześniej Unia zamroziła aktywa 433 firm i 133 osób fizycznych powiązanych z Iranem oraz nałożyła restrykcje na handel i inwestycje w irański sektor gazowy i naftowy.³

Z ostatnimi działaniami UE, wymierzonymi w domyśle przeciwko irańskiemu programowi atomowemu, zbiegły się także kroki podejmowane przez Kongres Stanów Zjednoczonych, który rozważa nałożenie nowych sankcji, a także zastanawia się nad metodami wcielenia w życie już uchwalonych. Nowe obostrzenia mają dotknąć Narodowe Irańskie Przedsiębiorstwo Transportu Ropy oraz Narodowe Irańskie Przedsiębiorstwo Naftowe, oskarżane o związek z Korpusem Strażników Rewolucji Islamskiej (KSRI), który znajduje się na amerykańskiej liście organizacji terrorystycznych.⁴ Przedmiotem nowego aktu prawnego, które uchwalenie planowane jest w najbliższych tygodniach, będzie też prawdopodobnie podjęcie środków przeciwko zagranicznym firmom kupującym ropę od członków KSRI.

Senatorzy dyskutują też nad wcieleniem w życie sankcji finansowych przewidzianych przez wchodzące w życie 31 grudnia ub. roku przepisy przewidujące jednak okres ostrzeżenia trwający od 2 do 6 miesięcy. Objęte nimi miały być wszystkie instytucje finansowe „które świadomie przeprowadzały lub ułatwiały przeprowadzanie dużych transakcji finansowych z Irańskim Bankiem Centralnym”⁵. Wciąż nierozwiązanym problemem jest ewentualny wpływ tych regulacji na podwyższenie cen ropy, co mogłoby się odbić na gospodarce Stanów Zjednoczonych, która jeszcze nie uporała się z kryzysem. Drugą istotną kwestią są środki mające zapobiec omijaniu sankcji przez niektóre państwa.

Równocześnie ministrowie UE zatwierdzili kolejne sankcje na ba'sistowski reżim syryjski. Już jedenaste rozszerzenie zakresu restrykcji wobec Damaszku polega na dopisaniu kolejnych 22 osób i 8 organizacji do listy podmiotów objętych zakazem wizowym i zamrożeniem aktywów. Liczy już ona blisko 150 pozycji. Szefowie dyplomacji debatujący w Brukseli potępiли również po raz kolejny rząd syryjski za stosowanie represji wobec

3 http://www.yourmiddleeast.com/news/eu-agrees-on-embargo-on-iranian-oil-exports_4305

4 <http://www.aljazeera.net/NR/exeres/F315E124-DCDC-472F-992C-CF551CE56282.htm>

5 <http://www.aljazeera.net/NR/exeres/F315E124-DCDC-472F-992C-CF551CE56282.htm>

Iran i Syria na krawędzi ?

Biuletyn OPINIE FAE nr 3/2012

Marcin Toboła

opozycji i wyrazili zaniepokojenie poziomem respektowania praw człowieka i narastającą przemocą w objętym od połowy marca ub. roku rewolucją kraju.⁶

To jednak nie koniec kampanii złożonej z niemilitarnych środków nacisku przeciwko Damaskowi. Według źródeł dyplomatycznych, niektóre kraje europejskie i arabskie chcą jak najszybszego uchwalenia przez ONZ rezolucji potępiającej tłumienie rewolucji i nakładającej sankcje, w której znajdzie się również wezwanie do podjęcia podobnych kroków przez wszystkie kraje.⁷

Koncert mocarstw

Kwestii Iranu i Syrii z pewnością nie można rozpatrywać osobno. Niemniej jednak różne państwa mają odmienny pogląd na możliwe ich rozwiązanie. Najbardziej zdecydowane stanowisko wobec Teheranu przyjmuje niezmiennie Izrael, oskarżany zresztą o zabójstwa irańskich naukowców pracujących nad rozwojem rządowego programu nuklearnego. Premier Benjamin Netanjahu przyjął z zadowoleniem ostatnie sankcje UE, podkreślając konieczność wywieranie nieustannej presji na Iran w obliczu „nieprzerwanego rozwijania broni atomowej”⁸. Również minister obrony Izraela Ehud Barak podkreślił szczególną ważność ostatnich europejskich sankcji i stwierdził „że poddadzą one próbie irańskie przywództwo”⁹. Skrytykował jednak odłożenie w czasie pełnej skuteczności embarga do lipca, co „może dać Iranowi czas, żeby ukryć swoje instalacje w podziemnych bunkrach”¹⁰.

Wcześniej, wielokrotnie Izrael oraz Syria i Iran wymieniały między sobą poważne groźby. Izrael groził zbombardowaniem przez lotnictwo irańskich instalacji atomowych. Baszar As-Asad w październiku ub.r. zagroził, że „zasypie Tel Awiw gradem pocisków”

6 <http://www.wprost.pl/ar/289450/UE-wprowadza-kolejne-sankcje-wobec-Syrii/>.

7 <http://www.middle-east-online.com/english/?id=50258>.

8 <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/netanyahu-eu-sanctions-step-in-the-right-direction-1.408818?localLinksEnabled=false>.

9 <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/netanyahu-eu-sanctions-step-in-the-right-direction-1.408818?localLinksEnabled=false>.

10 <http://www.debka.com/article/21675/>.

Iran i Syria na krawędzi ?

Biuletyn OPINIE FAE nr 3/2012

Marcin Toboła

w razie, gdyby jego kraj został zaatakowany z zewnątrz.¹¹ Izrael odpowiedział groźbą nalotów na Strefę Gazy i Liban.¹²

Waszyngton ze swojej strony przedstawia również zdecydowane stanowisko, o czym była mowa w akapicie opisującym nową falę sankcji na państwo Persów. Niemniej, nie prezentuje tak agresywnej retoryki jak Tel Awiw. Nie przeszkadza to podejmować amerykańskiemu dowództwu realnych działań – np. wprowadzić w obszar odpowiedzialności V Floty USA dwie dodatkowe lotniskowcowe grupy uderzeniowe, którym towarzyszą również okręty brytyjskie i francuskie.

Natomiast ostatnie sankcje UE prezydent Obama skomentował następująco: „Przyjmuję z zadowoleniem dzisiejsze działania naszych partnerów z UE zmierzające do nałożenia dodatkowych sankcji na Iran w odpowiedzi na trwające niespełnianie jego międzynarodowych zobowiązań odnośnie programu nuklearnego. Te sankcje pokazują jedność społeczności międzynarodowej wobec poważnego zagrożenia stwarzanego przez irański program nuklearny”.¹³

Słowa o jedności społeczności międzynarodowej nie są do końca prawdziwe, chyba że wykluczymy z niej Rosję, Chiny, Wenezuelę, Kubę, Syrię i inne. Zrozumieć należy to stwierdzenie jako „zachodnią lub pro-zachodnią społeczność”. Jeśli chodzi o pogląd USA na kwestię syryjską, to jest on raczej jednoznaczny. Ameryka wielokrotnie ustami swojej ambasador przy ONZ, Susan Rice potępiała reżim w Damaszku.

Bardzo podobne stanowisko prezentuje prezydent Francji Nicolas Sarkozy, który uznaje nałożenie sankcji za jedyne rozwiązanie pozwalające uniknąć możliwego chaosu na Bliskim Wschodzie, wywołanego przez ewentualną interwencję wojskową w Zatoce¹⁴. W dn. 20 stycznia br. w Paryżu przebywał z wizytą minister spraw zagranicznych Zjednoczonych Emiratów Arabskich Abdallah bin Zaid. Poparł on również sankcje, ale również przekazał bardzo ciekawą informację. Otóż jego irański odpowiednik Ali Akbar

11 <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/assad-syria-will-shower-tel-aviv-with-rockets-if-attacked-by-foreign-powers-1.388135>

12 <http://www.naharnet.com/stories/en/16871-israel-to-assad-we-will-bomb-gaza-whole-of-lebanon-if-tel-aviv-attacked>

13 http://news.xinhuanet.com/english/world/2012-01/24/c_131374639.htm

14 <http://www.aljazeera.net/NR/exeres/C511A607-09B0-4D6D-8873-F5610AAA3726.htm?GoogleStatID=22> (po arabsku).

Iran i Syria na krawędzi ?

Biuletyn OPINIE FAE nr 3/2012

Marcin Toboła

Salihi oświadczył, iż „pokój w regionie [Bliskiego Wschodu] służy interesom wszystkich. Iran natomiast absolutnie nie dążył do zamknięcia Cieśniny Ormuz”.¹⁵

Tymczasem 24 stycznia francuski minister spraw zagranicznych, Alain Juppé, pochwalił sankcje UE, jednocześnie zapowiedziawszy, że „Francja nie będzie milczeć jak czyni to Rada Bezpieczeństwa w sprawie syryjskich represji. Chcemy jak najszybciej rozwiązania z korzyścią dla Syryjczyków” oraz „Zrobimy wszystko razem z naszymi europejskimi partnerami i Ligą Arabską (...) aby zapewnić Syryjczykom przestrzeganie ich praw”.¹⁶ Ujawnił również, że podczas ostatniego posiedzenia ministrów w Brukseli rozważano zamrożenie aktywów Syryjskiego Banku Centralnego.

Również brytyjski MSZ William Hague pochwalił ostatnie sankcje określając je jako „pokojuowe i uzasadnione”. Owym deklaracjom towarzyszy również konkretna karta przetargowa – wysłanie okrętów w region Zatoki Perskiej. Dzięki temu, jak mówi Hague, „wszelkie próby zamknięcia Cieśniny podejmowane przez Iran będą nielegalne i nieskuteczne”.¹⁷

Reakcja Iranu

Jedną z pierwszych reakcji Teheranu na sankcje UE było tradycyjne już groźenie zamknięciem ruchu tankowców przez Cieśninę Ormuz. Jak stwierdził Mohammad Ismail Kowsari¹⁸, zastępca komisji spraw zagranicznych i bezpieczeństwa narodowego irańskiego parlamentu : „w razie zamknięcia Cieśniny, USA i ich sojusznicy nie będą w stanie ponownie otworzyć tej trasy” i ostrzegł Waszyngton przed „militarnym awanturnictwem”.¹⁹

15 <http://www.aljazeera.net/NR/exeres/C511A607-09B0-4D6D-8873-F5610AAA3726.htm?GoogleStatID=22> (po arabsku).

16 <http://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2217048&language=en>.

17 <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iran/9032240/William-Hague-Iran-sanctions-are-peaceful-and-legitimate.html>.

18 Zob. <http://politykawschodnia.pl/index.php/2012/01/24/wozniak-czy-iran-jest-gotowy>, Woźniak, P. *Czy Iran jest gotowy?*.

19 <http://www.haaretz.com/news/middle-east/iran-steps-up-threats-to-close-strait-of-hormuz-after-eu-imposes-oil-embargo-1.408831?localLinksEnabled=false>.

Iran i Syria na krawędzi ?

Biuletyn OPINIE FAE nr 3/2012

Marcin Toboła

Inny członek irańskiego ciała ustawodawczego, prawnik Heshmatollah Falahatpisheh stwierdził, że Iran ma prawo zamknąć cieśninę w odwecie za sankcje. „Jak na razie, Iran nie skorzystał z tego przywileju”, powiedział Falahatpisheh²⁰.

W jeszcze ostrzejszym tonie wypowiedział się generał major Mohammad Ali Asoudi dla „Tehran Times”. Uznał groźby ze strony Waszyngtonu i Tel Awiwu za „puste” i mające na celu „złagodzić presję, pod którą są u siebie w kraju”²¹. Dodał, że irańskie siły zbrojne są „u szczytu swojej potęgi i męstwa a groźby USA i Izraela to element wojny psychologicznej”. Wskazał również trzy przyczyny, dla których Europa pożałuje swojego kroku. Po pierwsze niektóre kraje będą musiały zamknąć swoje rafinerie z uwagi na dostosowanie do nie-irańskiej ropy. Po drugie będą zmuszone kupować ją po zwiększonej cenie. Wreszcie będą musiały kupować przez pośredników, co wiąże się również z dodatkowymi wydatkami²².

Trzy ostatnie oświadczenia kontrastują jednak z przytoczoną wcześniej wypowiedzią irańskiego MSZ, który zapewnił o braku woli zamknięcia tej kluczowej dla handlu ropą cieśniny.

Reakcja Iranu to nie tylko puste groźby i słowne potyczki. Teheran podjął już wcześniej konkretne działania w celu złagodzenia skutków embarga. Przede wszystkim postawił sobie za zadanie zwiększenie eksportu węgłowodórów do Azji, głównie Chin i Indii. Po drugie, Teheran i New Dehli zawarły porozumienie, na mocy którego drugi najludniejszy kraj świata zgodził się dokonywać płatności za irańska ropę w złocie.²³ Tym śladem mają również podążać Chiny, które wraz z Rosją i Indiami opracowały mechanizm płatności za surowce w cennych kruszczach, a nie w dolarze. Gdyby te informacje się potwierdziły, oznaczać to może istotny wzrost kursu złota kosztem amerykańskiej waluty.²⁴

Stanowisko Syrii

Daleka od zawarcia kompromisu jest natomiast władza syryjska, która odrzuciła 23 stycznia br. przedstawiony dzień wcześniej przez Ligę Państw Arabskich plan rozwiązania

20 <http://www.haaretz.com/news/middle-east/iran-steps-up-threats-to-close-strait-of-hormuz-after-eu-imposes-oil-embargo-1.408831?localLinksEnabled=false>

21 <http://www.tehrantimes.com/politics/94825-iranian-mps-mulling-plan-to-cut-oil-exports-to-europe>

22 *ibidem*

23 <http://www.debka.com/article/21673/>.

24 *ibidem*

Iran i Syria na krawędzi ?

Biuletyn OPINIE FAE nr 3/2012

Marcin Toboła

konfliktu w tym kraju przewidujący przekazanie władzy wiceprezydentowi. Uznała, że propozycja wpisuje się w "spisek przeciwko Syrii"²⁵. Ponadto Damaszek ocenia propozycje LPA jako naruszenie suwerenności i nieuprawnioną ingerencję w jej wewnętrzne sprawy.

Dzień później syryjski MSZ Walid Al-Muallim poinformował, że władze zgadzają się na przedłużenie misji obserwatorów LPA o miesiąc – do 23 lutego. W szeregach misji natomiast pojawiło się pęknięcie, gdyż opuścili ją w czwartek 24 stycznia przedstawiciele państw Rady Współpracy w Zatoce, którzy zważyli w szanse pokojowego rozwiązania kryzysu²⁶.

Równolegle Damaszek uzyskał po raz kolejny silne wsparcie od Moskwy. 25 stycznia na spotkaniu ze swoim tureckim odpowiednikiem rosyjski MSZ Siergiej Ławrow oświadczył stanowczo, że każda rezolucja przewidująca sankcje przeciwko Syrii zostanie przez nią zawetowana²⁷.

Współpraca między Kreml a Al-Asadem układa się również dobrze na płaszczyźnie militarnej. Ostatnim tego symptomem jest podpisanie przez strony kontraktu o wartości 550 milionów dolarów na zakup 36 bojowych samolotów Jak-130, przeznaczonych do zwalczania celów naziemnych²⁸.

Ocena sytuacji i prognoza

Przez nałożenie najbardziej dotkliwych od dekad sankcji państwa Zachodu potwierdzają swoją determinację w dążeniu do rozwiązania sporu z Teheranem według własnego punktu widzenia, najlepiej na drodze pokojowej. Iran usiłuje neutralizować działania wymierzone w swoje żywotne interesy (eksport węgłowodórów przynosi Skarbowi Państwa Iranu 100 mld dolarów dochodów rocznie, co stanowi ok. 1/3 PKB, z czego 20% pochodzi od państw UE) poprzez zwrócenie się w stronę azjatyckich partnerów. Syria nie godzi się na żadną formę kompromisu proponowaną przez podmioty zewnętrzne,

25 <http://www.wprost.pl/ar/289450/UE-wprowadza-kolejne-sankcje-wobec-Syrii/>

26 <http://www.alarabiya.net/articles/2012/01/25/190494.html>

27 <http://www.alarabiya.net/articles/2012/01/25/190494.html>

28 <http://www.haaretz.com/news/middle-east/report-russia-to-deliver-combat-jets-to-syria-1.408801?localLinksEnabled=false>

Iran i Syria na krawędzi ?

Biuletyn OPINIE FAE nr 3/2012

Marcin Toboła

uzasadniając to obroną swojej suwerenności. Jednocześnie cierpi z powodu pogarszającego się poziomu bezpieczeństwa i nowych sankcji ekonomicznych.

Według pierwszego, najbardziej prawdopodobnego scenariusza, Iran na skutek pogarszającej się sytuacji ekonomicznej, z braku wyboru, zdecyduje się na odpowiedź militarną, prawdopodobnie z wykorzystaniem asymetrycznych środków walki (lub taki ruch zostanie uprzedzony przez Izrael lub Stany Zjednoczone - *vide* wojna sześciodniowa 1967 r.). Może to pociągnąć za sobą wybuch konfliktu zbrojnego na wielu frontach. Jest to tym bardziej możliwe, gdyż Irańczycy już postrzegają podejmowane przeciwko nim działania jako niewypowiedzianą wojnę, którą toczą przeciwko nim USA, Izrael, Arabia Saudyjska i UE.

Możliwości militarne Iranu nie ograniczają się tylko do ewentualnego zamknięcia Cieśniny Ormuz, co zresztą kwestionują niektórzy eksperci²⁹ przypominając, że nie udało się mu to ani razu w czasie wojny iracko – irańskiej w latach 80-tych ub. wieku. Długie ramię Teheranu sięga do Turcji – Partia Pracujących Kurdystanu uznawana jest za organizację terrorystyczną od niego zależną, Libanu – Hezbollah, Iraku – po wycofaniu wojsk USA Iran może podgrzewać konflikt sunnicko-szyicki, Afganistanu - ataki na wojska NATO itd..

Drugi scenariusz polega na tym, że Teheranowi uda się złagodzić sankcje ekonomiczne, władza pozostanie w rękach bardziej umiarkowanych, tj. nie będzie wyłączną domeną ajatollahów i utrzymana zostanie równowaga między mniej i bardziej radykalnymi ośrodkami. Doprowadzi to do przedłużenia trwającej od wielu miesięcy sytuacji patowej. W tym wypadku, mniej prawdopodobnym jest, aby administracja Obamy podjęła decyzję o wypowiedzeniu wojny. Sytuacja mogłaby się zmienić dopiero po wyborach prezydenckich, gdyby nominację uzyskał któryś z neokonserwatywnych republikanów, albo Izrael zdecydowałby się na samodzielną operację militarną bez zgody potężnego sojusznika.

Uwaga od Redakcji: tekst przesłano do redakcji w dn. 27 stycznia br.

Tezy przedstawiane w serii „Policy Papers” Fundacji Amicus Europae
nie zawsze odzwierciedlają jej oficjalne stanowisko !

29 <http://www.haaretz.com/news/middle-east/report-russia-to-deliver-combat-jets-to-syria-1.408801?localLinksEnabled=false>

Iran i Syria na krawędzi ?
Biuletyn OPINIE FAE nr 3/2012
Marcin Toboła

Kontakt

**Fundacja Aleksandra Kwaśniewskiego
„Amicus Europae”**

Aleja Przyjaciół 8/5
00-565 Warszawa, Polska

Tel. +48 22 622 66 33
Tel. +48 22 622 66 03
Fax: +48 22 629 48 16

email: fundacja@fae.pl, www.fae.pl

Biuletyn OPINIE FAE nr 3/2012

Iran i Syria na krawędzi ?

Autor: Marcin Toboła

Współpracownik Fundacji *Amicus Europae*.
Magister arabistyki UJ, student prawa na tej
uczelni.

Tłumacz, redaktor portalu *Polityka
Wschodnia* (www.politykawschodnia.pl).